

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาสภาพและการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารงานโรงเรียนบ้านทับร้าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำเสนอตามลำดับต่อไปนี้

1. สภาพและการบริหารงานโรงเรียนบ้านทับร้าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2
2. ขอบข่ายงานและภารกิจการบริหาร โรงเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
3. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
4. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการตัดสินใจบริหารงานโรงเรียน
5. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สภาพและการบริหารงานโรงเรียนบ้านทับร้าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2

โรงเรียนบ้านทับร้างตั้งอยู่เลขที่ 229 หมู่ 5 ตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 เป็นโรงเรียนขยายโอกาส เปิดสอน ตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สภาพชุมชนโดยทั่วไปมีลักษณะเป็นชุมชนเกษตรกรรม ประมาณร้อยละ 90 นอกนั้นประกอบอาชีพรับจ้าง ชุมชนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน ประกอบด้วย 2 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านทับร้าง และหมู่บ้านหนองจระเข้ การคมนาคมไม่สะดวก ไม่มีรถประจำทางผ่าน มีรถโดยสารสองแถวเป็นช่วงเวลาเช้าและเย็นเท่านั้น ผู้ปกครองนักเรียน ไม่มีรถยนต์ ใช้เพียงรถจักรยานยนต์ในการเดินทาง นักเรียนมาโรงเรียนโดยรถจักรยานและรถจักรยานยนต์ เป็นระยะทาง 3-5 กิโลเมตร สภาพเศรษฐกิจในชุมชนค่อนข้างยากจน ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีนักเรียนที่เข้ารับการศึกษาปีการศึกษา 2554 จำนวน 460 คน มีครู

ทั้งหมดจำนวน 16 คน (โรงเรียนบ้านทับร้าง, 2554, หน้า 3) โรงเรียนบ้านทับร้างมีสภาพการดำเนินการต่าง ๆ ดังนี้

วิสัยทัศน์ ปรัชญา เป้าหมาย และนโยบายของโรงเรียนบ้านทับร้าง

วิสัยทัศน์

นักเรียนโรงเรียนบ้านทับร้างมีแหล่งเรียนรู้ เทคโนโลยีทางการศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษา ดี เก่ง มีความสุข ตามมาตรฐานสถานศึกษา ประสานสัมพันธ์ ชุมชนพัฒนา อนุรักษ์ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และสืบสานความเป็นไทย ปรัชญาของโรงเรียน คือ “นตฺถิ ปรญฺหา สมา อาภา” (แสงสว่างใด เสมอด้วยปัญญาไม่มี)

พันธกิจ

1. พัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา
2. พัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ
3. พัฒนาระบบบริหารและจัดการศึกษาให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างมีประสิทธิภาพ
4. ส่งเสริมให้นักเรียนใช้แหล่งเรียนรู้ เทคโนโลยี สารสนเทศและภูมิปัญญาท้องถิ่น

เพื่อการศึกษาหาความรู้อย่างมีคุณภาพ

5. พัฒนา อนุรักษ์ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และความเป็นไทย
6. เสริมสร้างความร่วมมือระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน

เป้าหมายของโรงเรียน

1. นักเรียนและบุคลากรมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา
2. นักเรียนได้รับความรู้และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
3. นักเรียนศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้ เทคโนโลยี สารสนเทศ

และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการศึกษาหาความรู้

4. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่น น่าอยู่ น่าเรียน และเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน
5. บุคลากรในสถานศึกษาสืบสานวัฒนธรรมไทย
6. ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

นโยบายของโรงเรียน

1. ปฏิรูปการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544
2. จัดหาทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการศึกษาให้เพียงพอ
3. จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างทั่วถึง เพื่อให้ผู้เรียน เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ
4. จัดสวัสดิการด้านต่าง ๆ ให้แก่คณะครู นักเรียนให้มีความเป็นอยู่ในโรงเรียนสะดวก

และมีความสุข

5. ให้ทุกคน คือ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมดำเนินการพัฒนาโรงเรียน

6. สนับสนุนนโยบายหน่วยงานบังคับบัญชาต้นสังกัด และร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการพัฒนาท้องถิ่น

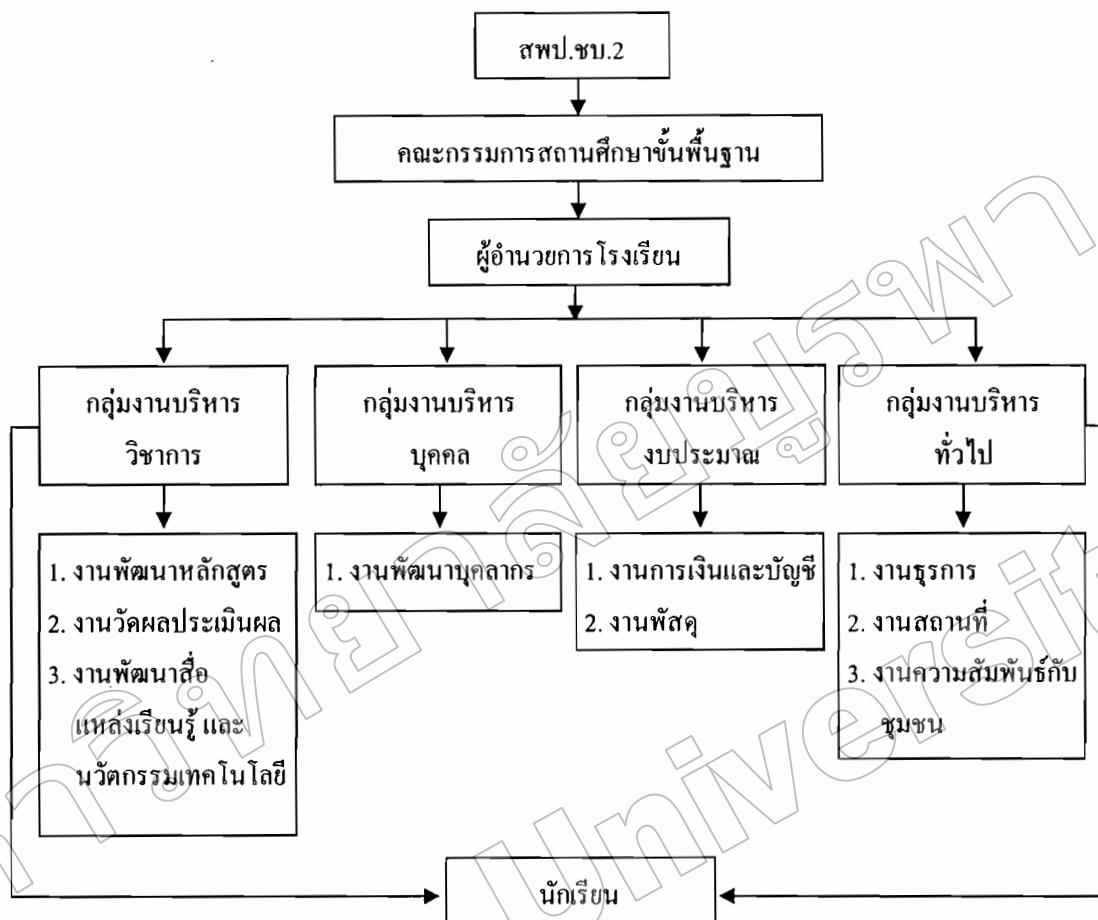
7. ลดอัตราการตกซ้ำชั้นของนักเรียนให้น้อยลง
8. สนับสนุนครูให้สร้างสื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ
9. สร้างห้องสุขาให้เพียงพอ สะอาด สวยงาม และน้ำใช้
10. ปรับปรุงบริเวณโรงเรียนให้มีสีเขียว ร่มรื่น สะอาดน่าอยู่อาศัย น่าเรียน
11. ดูแล ติดตามการมาเรียน การขาดเรียนของนักเรียนทุกคน
12. ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนมีการพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้าน
13. ปรับปรุงให้นักเรียนมีกิริยามารยาทที่ดีงาม
14. เร่งรัดจัดระบบการนิเทศอย่างมีประสิทธิภาพ
15. สนับสนุนและส่งเสริมให้ครูปฏิรูปการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ
16. จัดทำโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย

แนวคิดหรือวิธีการที่ใช้ในการพัฒนาโรงเรียน

แนวคิดเชิงยุทธศาสตร์ที่โรงเรียนใช้ในการบริหารจัดการ คือ การทำงานแบบมีส่วนร่วม ด้วยการ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติของบุคลากรทุกระดับและทุกฝ่าย บริหารทุกกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ในแผนปฏิบัติการดำเนินการตามกลยุทธ์ มีการกำกับติดตามระหว่างดำเนินการและดำเนินการเสร็จ ติดตามประเมินการทำงานเป็นระยะ ๆ โดยผู้ได้รับมอบหมายเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการและรายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ ตามวงจรการทำงานของเดมมิ่ง แบบ P D C A (Plan Do Check Action)

โครงสร้างการบริหารงาน

โรงเรียนบ้านทับร้าง มีโครงสร้างการบริหารงานแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มงาน ได้แก่ กลุ่มงานบริหารทั่วไป กลุ่มงานบริหารงบประมาณ กลุ่มงานบริหารวิชาการ และกลุ่มงานบริหารบุคคล แต่ละกลุ่มงานมีหัวหน้ากลุ่มงานรับผิดชอบ มีผู้อำนวยการโรงเรียนบริหารจัดการทั้ง 4 กลุ่มงาน มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน ร่วมเป็นคณะกรรมการ และมีสภานักเรียนร่วมเป็นคณะกรรมการกิจกรรมนักเรียน โดยมีโครงสร้างการบริหารงานโรงเรียน ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนบ้านทับร้าง

ลักษณะการบริหารงาน

โรงเรียนบ้านทับร้าง มีการแบ่งสายการบริหารงานออกเป็น 4 กลุ่มงาน ในแต่ละกลุ่มงาน จะมีครูปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่มงานรับผิดชอบ ในการจัดทำแผนปฏิบัติการมีแนวทาง ดังนี้

1. สำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการของโรงเรียนและชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการวางแผนการบริหาร การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี
2. นำปัญหาจากการดำเนินงานในปีที่ผ่านมา มาวิเคราะห์และร่วมกันหาแนวทางแก้ไข ปัญหาพัฒนาปรับปรุงงานในจุดที่ยังบกพร่องให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนและการจัดการเรียนการสอน

3. นำนโยบายของโรงเรียนที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการโรงเรียน และหน่วยงานต้นสังกัด คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 นโยบายของกระทรวงศึกษาและนโยบายของรัฐบาลมาประกอบการพิจารณาจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีตามกรอบการบริหารงาน คือ

- กลยุทธ์ที่ 1 เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้
 กลยุทธ์ที่ 2 ขยายโอกาสทางการศึกษา
 กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
 กลยุทธ์ที่ 4 กระจายอำนาจการบริหารการจัดการทางการศึกษา
 กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนภาคเอกชนและท้องถิ่น
 4. นำข้อมูลที่ได้สรุปทั้งหมด นำเสนอคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

เพื่อขอความเห็นชอบ

5. ออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน และปฏิทินปฏิบัติการประจำปี
 6. ประชุมชี้แจงครูและมอบหมายครูร่วมกันจัดทำโครงการประจำปี
 7. พิจารณาดังงบประมาณ โดยเน้นวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียน

เป็นสำคัญ

8. จัดพิมพ์เอกสารและนำเข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อขอ
 อนุมัติและนำออกเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
 9. จัดทำปฏิทินปฏิบัติงานประจำปี และนำออกเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ (โรงเรียน
 บ้านทับร้าง, 2554, หน้า 5)

ขอบข่ายงานและภารกิจการบริหารโรงเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

แนวทางในการบริหารงานโรงเรียนบ้านทับร้าง ประกอบด้วย 4 งาน ได้แก่ การบริหาร
 วิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ซึ่งมีขอบข่ายงาน
 และภารกิจ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 32)

การบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติ
 การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจใน
 การบริหารจัดการทั่วไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการ
 ได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของเรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น
 และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถานศึกษามี
 ความเข้มแข็งในการบริการและการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน
 ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน
 ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สถานศึกษาบริหารงานวิชาการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว และสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน สถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่น
2. เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้มาตรฐานและมีคุณภาพ สอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพการศึกษา และการประเมินคุณภาพภายในเพื่อพัฒนาตนเองและการประเมินจากหน่วยงานภายนอก
3. เพื่อให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนปัจจัยเกื้อหนุน การพัฒนาการเรียนรู้ที่สนองความต้องการของนักเรียน สถานศึกษา ชุมชน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ
4. เพื่อให้สถานศึกษาได้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ สถานศึกษาและของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น ๆ อย่างกว้างขวาง

ขอบข่าย/ภารกิจ

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ คือ การศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 วิเคราะห์ ประเมินสถานศึกษา เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะ โดยมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย รวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษา นำหลักสูตร ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน นิเทศการใช้หลักสูตร ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรซึ่งการ พัฒนาระบวนการเรียนรู้ มีแนวทาง คือ ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้ จัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ส่งเสริม การอ่าน ปลูกฝังคุณธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือเครือข่าย ผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่น มามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามความเหมาะสม โดยการวัด ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน มีแนวทางการปฏิบัติ คือ กำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผล การประเมินผลของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สารการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผล ตามสภาพจริง จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ คือ ศึกษา วิเคราะห์ การบริหาร การจัดการศึกษา และพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ ประสานร่วมมือในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานการวิจัย และงานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัว องค์กรหน่วยงานและสถาบันอื่นรวมถึงการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีแนวทาง การปฏิบัติคือ ศึกษา วิเคราะห์ การใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน และ

การบริหารวิชาการ จัดหาสื่อและส่งเสริมให้ครูผลิตสื่อ พัฒนาสื่อ และนวัตกรรมการเรียนการสอน ซึ่งการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ มีแนวทางการปฏิบัติคือ สำรวจแหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น จัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งเรียนรู้ จัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่นและการนิเทศการศึกษา มีแนวทาง การปฏิบัติคือ จัดระบบ ดำเนินการ ประเมินผล การเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา

การแนะแนวการศึกษา มีแนวทาง การปฏิบัติคือ จัดระบบ ดำเนินการ แนะแนว การศึกษาทางวิชาการและวิชาชีพในสถานศึกษา โดยเชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและ กระบวนการเรียนการสอน ประสานความร่วมมือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ด้าน การแนะแนวการศึกษา กับสถานศึกษา หรือเครือข่ายแนะแนวการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา และการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีแนวทาง การปฏิบัติ คือ จัดระบบ โครงสร้างองค์กร ให้รองรับการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา กำหนดเกณฑ์ การประเมิน เป้าหมายความสำเร็จ วางแผน ดำเนินการพัฒนางานตามแผนและติดตามตรวจสอบ ประเมินคุณภาพภายในเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น และสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษาและการประเมินคุณภาพการศึกษาในการพัฒนาอย่างเป็น ระบบและต่อเนื่อง และส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน มีแนวทาง การปฏิบัติ คือ ศึกษา สำรวจความต้องการสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน จัดให้ความรู้ เสริมสร้างความคิด และเทคนิค ทักษะ ทางวิชาการ และวิชาชีพ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น

การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น มีแนวทาง การปฏิบัติ คือ ประสานความร่วมมือ สร้างเครือข่ายความร่วมมือ ช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการ กับสถานศึกษาของรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองท้องถิ่น

โดยสรุป การบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจหลักในการจัดการศึกษา พัฒนา กระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมทักษะอาชีพ และพัฒนาศักยภาพคนให้เต็มตามคุณภาพมาตรฐาน คุณภาพมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 33-38)

การบริหารงบประมาณ

ศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการมีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และการบริหารงบประมาณและมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดหา ประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งจัดหารายได้จากการบริการมาใช้ในการจัดการ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สถานศึกษาบริหารงานด้านงบประมาณมีความเป็นอิสระ คล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้
2. เพื่อให้ได้ผลผลิต ผลลัพธ์เป็นไปตามข้อตกลงการให้บริการ
3. เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการทรัพยากร ที่ได้อย่างเพียงพอ และมีประสิทธิภาพ

ขอบข่าย/ ภารกิจ

การจัดทำและเสนองบประมาณ มีแนวทางการปฏิบัติคือ วิเคราะห์และพัฒนานโยบายทางการศึกษา ทิศทางและยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน ศึกษาข้อตกลงผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการ เพื่อให้บรรลุข้อตกลงที่สถานศึกษาทำกับเขตพื้นที่การศึกษา จัดทำแผนกลยุทธ์ วิเคราะห์ความเหมาะสมการเสนองบประมาณ จัดทำกรอบประมาณการรายจ่ายระยะปานกลาง จัดทำคำขอรับงบประมาณของสถานศึกษา จัดทำร่างตกลงบริการผลผลิตของสถานศึกษาที่จะต้องทำกับเขตพื้นที่การศึกษาเมื่อได้รับงบประมาณ โดยผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาโดยการจัดสรรงบประมาณ มีแนวทางการปฏิบัติ คือ จัดทำข้อตกลงบริการผลผลิตกับเขตพื้นที่การศึกษาเมื่อได้รับงบประมาณ ตรวจสอบกรอบวงเงินงบประมาณที่ได้รับจากหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรร จัดทำรายละเอียดแผนปฏิบัติการประจำปี ซึ่งการเบิกจ่ายและการอนุมัติงบประมาณ มีแนวทางการปฏิบัติ คือ จัดทำแผนการใช้งบประมาณรายไตรมาส กำหนดปฏิทินปฏิบัติงาน เสนอแผนการใช้งบประมาณวงเงินรวมเพื่อขออนุมัติเบิกจ่ายงบประมาณประเภทต่าง ๆ การโอนเงินงบประมาณ ให้เป็นไปตามขั้นตอนและวิธีกระทรวงการคลังกำหนด

การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน มีแนวทางการปฏิบัติ คือ จัดทำแผนการตรวจสอบ ติดตามการใช้งบประมาณและเงินนอกงบประมาณ และป้องกันความเสี่ยงสำหรับโครงการที่มีความเสี่ยงสูง รายงานผลการตรวจสอบต่อคณะกรรมการสถานศึกษา เร่งแก้ปัญหาให้กับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปข้อมูลสารสนเทศที่ได้ และจัดทำรายงานข้อมูลการใช้งบประมาณผลการดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นรายไตรมาส ต่อเขตพื้นที่การศึกษา

การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา มีแนวทาง การปฏิบัติ คือ ประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานภายในสถานศึกษา และสถานศึกษาในเขตที่การศึกษาทราบรายการสินทรัพย์ของสถานศึกษาเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกัน วางระบบการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนให้บุคลากร และสถานศึกษาร่วมมือกันใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อ

กระบวนการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา การระดมทรัพยากร ศึกษาวิเคราะห์แหล่ง ทรัพยากร บุคคล หน่วยงาน องค์กร และท้องถิ่นที่มีศักยภาพให้การสนับสนุนการจัดการศึกษา จัดทำแผนระดมทรัพยากรทางการศึกษาและทุนการศึกษา การจัดหารายได้และผลประโยชน์ และ จัดทำทะเบียนคุม เก็บรักษาเงินและเบิกจ่ายให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา สำนวณความต้องการของนักเรียนและคัดเลือกเสนอชื่อให้กู้ยืม ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด จัดระบบสวัสดิการเพื่อการศึกษาให้สอดคล้องและเป็นไปตามกฎหมาย และการบริหารการเงิน มีแนวทางการปฏิบัติ คือ ตั้งยอดบัญชีระหว่างปีงบประมาณ จัดทำ กระดาษทำการโดยปรับปรุงบัญชีงบประมาณ บันทึกเปิดบัญชีคงค้าง บันทึกบัญชีประจำวันสรุป รายงานการบันทึกบัญชีทุกวันทำการ ปรับปรุงบัญชีเมื่อสิ้นปีงบประมาณ ปิดบัญชีรายได้และ ค่าใช้จ่ายเพื่อทำบันทึกบัญชีรายได้สูงกว่า (ต่ำกว่า) ค่าใช้จ่ายในงวดบัญชี ตรวจสอบความถูกต้อง ของตัวเงินสด และเงินฝากธนาคาร ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องของบัญชีทุกประเภท จัดทำ และจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงานผลโดยการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ มีแนวทาง การปฏิบัติ คือ การจัดทำระบบฐานข้อมูลสินทรัพย์ของสถานศึกษา การจัดหาพัสดุ การกำหนด รูปแบบรายการคุณลักษณะเฉพาะและจัดตั้งซื้อจัดจ้าง จัดทำเอกสารรูปแบบรายการหรือ คุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์ สิ่งก่อสร้างในกรณีที่เป็นแบบมาตรฐาน จัดซื้อจัดจ้างโดยตรวจสอบ งบประมาณ รายละเอียด เกณฑ์ คุณลักษณะเฉพาะ ประกาศ จ่าย/ ขาย แบบรูปรายการหรือ คุณลักษณะเฉพาะ พิจารณาของโดยคณะกรรมการจัดทำสัญญา และเมื่อตรวจรับงานให้มอบเรื่อง แก่เจ้าหน้าที่การเงินวางฎีกาเบิกเงินเพื่อจ่ายแก่ผู้ขาย/ ผู้จ้าง ควบคุม บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ โดยสรุป การบริหารงานงบประมาณเป็นภารกิจ ในการวางแผนการดำเนินงานวิเคราะห์ จัดทำแผนงาน และขอเสนอการใช้งบประมาณ บริหารการเงิน บัญชี การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ รายงานผลการดำเนินงาน เพื่อให้การบริหารงบประมาณในการจัดการศึกษา ถูกต้อง ตรวจสอบได้ โปร่งใส และเกิดประโยชน์สูงสุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 39-48)

การบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษา เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษา สามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อดำเนินงานด้านการบริหารงานบุคคลถูกต้อง รวดเร็วและเป็นไปตามหลัก ธรรมเนียมปฏิบัติ
2. เพื่อส่งเสริมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถและมีจิตสำนึกในการปฏิบัติภารกิจ ที่รับผิดชอบให้เกิดผลสำเร็จตามหลักการบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์

3. เพื่อส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามาปฏิบัติงานเต็มศักยภาพ โดยยึดมั่นในระเบียบวินัย จรรยาบรรณ อย่างมีมาตรฐานแห่งวิชาชีพ

4. เพื่อส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา ปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานวิชาชีพ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและความก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ขอบข่าย/ภารกิจ

การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง แนวทางการปฏิบัติ คือ การวิเคราะห์และวางแผนอัตรากำลังคน จัดทำแผนอัตรากำลัง และนำเสนอเพื่อขอความเห็นชอบต่อ อนุกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (อ.ก.ค.ศ.) เขตพื้นที่การศึกษา การกำหนดตำแหน่ง การขอลื่อนตำแหน่งบุคลากรทางการศึกษาและวิทยฐานะข้าราชการครู ขอกำหนดตำแหน่ง ประเมิน และส่งคำขอปรับปรุงกำหนดตำแหน่ง/ เพื่อเลื่อนวิทยฐานะ/ ขอเปลี่ยนแปลงเงื่อนไข ตำแหน่ง การขอกำหนดตำแหน่งเพิ่มจากข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อเสนอ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา และ หรือ กรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ซึ่งการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง แนวทางการปฏิบัติ คือ ดำเนินการสรรหาเพื่อบรรจุบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในกรณีได้รับมอบอำนาจจาก อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา การจ้างลูกจ้างประจำ และลูกจ้างชั่วคราว การแต่งตั้งโยกย้าย โอนข้าราชการ ครูและบุคลากรทางการศึกษา การโอนหรือการเปลี่ยนสถานะของข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น การบรรจุกลับเข้ารับราชการ การรักษาข้าราชการแทนและรักษาการในตำแหน่ง

การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ แนวทางการปฏิบัติ คือ การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาเลื่อนตำแหน่ง (ม.80) การพัฒนากรณีไม่ผ่านการประเมินวิทยฐานะ (ม.80) การเลื่อนขั้นเงินเดือน การเพิ่มค่าจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราว การดำเนินการเกี่ยวกับบัญชีถือจ่ายเงินเดือน เงินวิทยฐานะและค่าตอบแทนอื่น งานทะเบียนประวัติ การแก้ไขวัน เดือน ปีเกิด ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา งานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ การขอมิบัติประจำตัวหน้าที่ของรัฐ งานขอรับรอง งานขออนุญาต ให้ข้าราชการไปต่างประเทศ ลาอุปสมบท งานขอพระราชทานเพลิงศพ การลาศึกษาต่อ ยกย่องเชิดชูเกียรติและให้ได้รับเงิน วิทยพัฒน์ และการจัดสวัสดิการ ดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบหลักเกณฑ์และวิธีการที่เกี่ยวข้อง

วินัยและการรักษาวินัย แนวทางการปฏิบัติ คือ กรณีความผิดร้ายแรง มีอำนาจสั่งบรรจุ และแต่งตั้งตามมาตรา 53 แห่งกฎหมายระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สั่งลงโทษ ปลดออก หรือไล่ออกตามผลการพิจารณาของ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา การอุทธรณ์

การร้องทุกข์ การเสริมสร้างและการป้องกันการกระทำผิดวินัยและงานออกจากราชการ แนวทางปฏิบัติ คือ การลาออกจากราชการ การให้ออกจากราชการ กรณีไม่พ้นทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือไม่ผ่านการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้มต่ำกว่าเกณฑ์ที่ ก.ค.ศ. กำหนด การลาออกจากราชการกรณีขาดคุณสมบัติทั่วไป การให้ออกจากราชการไว้ก่อน การให้ออกจากราชการเพราะเหตุรับราชการนานหรือเหตุทดแทน กรณีไปปฏิบัติงานตามความประสงค์ของทางราชการ กรณีสั่งให้ออกจากราชการเพราะขาดคุณสมบัติทั่วไปตามมาตรา 30 (ม.30(3))

แห่งกฎระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่า

หย่อนความสามารถ บกพร่องในหน้าที่ราชการ หรือประพฤติตนไม่เหมาะสม กรณีมลทิน มัวหมอง กรณีได้รับโทษจำคุกโดยคำสั่งของศาลหรือรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ ผู้อำนวยการสถานศึกษาดำเนินการตามกฎหมายระเบียบที่เกี่ยวข้อง และรายงานผลการสั่งการให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทราบ

โดยสรุป การบริหารงานบุคคลเป็นภารกิจ ที่สถานศึกษาสรรหา พัฒนาบุคคล จัดคนเพื่อการจัดการเรียนการสอน เสริมสร้างประสิทธิภาพ ควบคุมวินัยและการรักษาวินัย และสวัสดิการแก่บุคลากร เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 51-63)

การบริหารทั่วไป

การบริหารทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กร ให้บริการบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการทาง การศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา ตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลักโดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจน การมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้บริการ สนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานและอำนวยความสะดวก ในการปฏิบัติงานของสถานศึกษา เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
2. เพื่อประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ผลงานของสถานศึกษาต่อสาธารณชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดีเลื่อมใส ศรัทธาและให้การสนับสนุนการจัดการศึกษา

ขอบข่ายและภารกิจ

การดำเนินงานธุรกิจ การปฏิบัติ ศึกษาวิเคราะห์ ระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา นำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาสนับสนุนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ จัดให้มี Hardware (กระดานอัจฉริยะ) และ Software (ละมุนกันท์) รองรับการปฏิบัติงานธุรการ โดยยึดหลักความถูกต้องรวดเร็วโดยงานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลฉบับที่กิจการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาจัดทำรายงานการประชุม ประสานงานการประชุมให้ดำเนินงานตามมติที่ประชุมและรายงานผลให้คณะกรรมการสถานศึกษาทราบและการพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ ดำเนินการจัดทำเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศจัดทำระบบฐานข้อมูลของสถานศึกษา พัฒนานุเคราะห์รับผิดชอบงาน ประสานเขตพื้นที่การศึกษา เผยแพร่ บริการและปรับปรุงพัฒนาเป็นระยะรวมถึงการประสานงานและพัฒนาระบบการศึกษา จัดระบบประสานงานเครือข่ายข้อมูลจัดเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ ร่วมมือสนับสนุนทางวิชาการ

การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร ศึกษาวิเคราะห์ โครงสร้าง ภารกิจ การดำเนินงาน วางแผนการจัดระบบส่วนราชการให้เหมาะสมกับสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล โดยการพัฒนาองค์กร ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาองค์กร กำหนดแนวทางการพัฒนาองค์กรให้ครอบคลุมโครงสร้าง ภารกิจ บุคลากร เทคโนโลยี และกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการจำเป็นของสถานศึกษา ดำเนินการพัฒนาบุคลากรให้ความรู้ กำหนดเป้าหมายผลผลิตผลลัพธ์ ติดตาม ประเมินผล และนำไปปรับปรุงใช้ในการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและงานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา แนวทางการปฏิบัติ สํารวจข้อมูล วางแผน กำหนด นโยบายด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ระดมจัดหาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา พัฒนานุเคราะห์ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาการผลิตเทคโนโลยี

การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและบริการทั่วไป แนวทางการปฏิบัติ สํารวจปัญหา จัดระบบส่งเสริม สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการบริหารงานด้านวิชาการ งบประมาณ งานบุคคล และบริหารทั่วไป จัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมให้มีความยืดหยุ่นคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม กำหนดแนวทางวางแผนการบริหารจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา บำรุง ดูแล และพัฒนาอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้อยู่ใน สภาพที่มั่นคงปลอดภัย เหมาะสมพร้อมที่จะใช้ประโยชน์ ติดตามและตรวจสอบการใช้อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าและเอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ สรุปรูป ประเมินผล และรายงานการใช้อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาและการจัดทำสำมะโนผู้เรียน ประสานงานกับชุมชน และท้องถิ่นในการสำรวจข้อมูล จำนวนนักเรียนที่จะเข้ารับบริการทางการศึกษาในเขตบริการของสถานศึกษา จัดทำสำมะโนผู้เรียนที่จะเข้ารับบริการทางการศึกษาของสถานศึกษา จัดระบบข้อมูลสารสนเทศจากการสำมะโนผู้เรียนเพื่อให้สามารถนำข้อมูลมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำเสนอข้อมูลสารสนเทศ การสำมะโนผู้เรียนให้เขตพื้นที่การศึกษาทราบ ซึ่งการรับนักเรียนนั้นให้สถานศึกษาประสานงานการดำเนินการแบ่งเขตพื้นที่บริการการศึกษารวมกันและเสนอข้อคิดลงให้เขตพื้นที่การศึกษาเห็นชอบ กำหนดแผนการรับนักเรียนของสถานศึกษา โดยประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษาเห็นชอบดำเนินการรับนักเรียนตามแผนที่กำหนดรวมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน ในการติดตามช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาในการเข้าเรียน ประเมินผลและรายงานผลการรับเด็กเข้าเรียนให้เขตพื้นที่การศึกษาทราบ

การส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย แนวทางการปฏิบัติ สำรวจความต้องการในการเข้ารับการศึกษาทุกรูปแบบทั้งในระบบ นอกระบบ และอัธยาศัย กำหนดแนวทางและความเชื่อมโยงในการจัดและพัฒนาศึกษาของสถานศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแนวทางของเขตพื้นที่การศึกษา ดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้ง 3 รูปแบบ ตามความเหมาะสมและศักยภาพของนักศึกษาศึกษาประสานเชื่อมโยงประสานความร่วมมือและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา ติดตามประเมินผลการส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย เพื่อปรับปรุงแก้ไขพัฒนาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

การส่งเสริมกิจการนักเรียน วางแผนกำหนดแนวทางการส่งเสริมการจัดกิจกรรมนักเรียนของสถานศึกษาโดยสนับสนุนให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน ดำเนินการจัดกิจกรรมนักเรียนและส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายตามความถนัด และความสนใจของนักเรียน จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง สรุปรูปและประเมินผลเพื่อปรับปรุงแก้ไข การส่งเสริมกิจการนักเรียนเพื่อให้การจัดกิจกรรมเกิดคุณค่าและประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง

การประชาสัมพันธ์ ศึกษาความต้องการในการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูล และผลงานของสถานศึกษารวมทั้งความต้องการในการได้รับข่าวสารข้อมูลทางการศึกษาของชุมชน วางแผน

การประชาสัมพันธ์ของสถานศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน องค์กร สถาบัน และ สื่อมวลชนในท้องถิ่น จัดให้มีเครือข่ายการประสานงานประชาสัมพันธ์ พัฒนาบุคลากร ผู้รับผิดชอบงานประชาสัมพันธ์ให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินการประชาสัมพันธ์ ผลงาน ของสถานศึกษา สร้างกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ ในหลากหลายรูปแบบ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสัมพันธ์ ติดตามประเมินผลการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ทราบถึงผล ที่ได้รับ และนำไปดำเนินการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาให้เหมาะสมต่อไปและการส่งเสริมสนับสนุน และประสานจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร และหน่วยงานอื่นกำหนดแนวทางการส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคลชุมชน องค์กร และหน่วยงานอื่นให้คำปรึกษา แนะนำ ส่งเสริม สนับสนุน และประสานความร่วมมือในการจัดการศึกษาร่วมกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาการจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาตามโครงสร้างและภารกิจสถานศึกษา วิเคราะห์ความเสี่ยงของ การดำเนินงาน กำหนดปัจจัยเสี่ยง และจัดลำดับความเสี่ยงกำหนดมาตรการในการป้องกัน ความเสี่ยงในการดำเนินงานของสถานศึกษารวมถึงวางแผนการจัดระบบการควบคุมภายใน สถานศึกษา ให้นุเคราะห์ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายนำมาตรการป้องกันความเสี่ยงไปใช้ในการควบคุม การดำเนินงานตามภารกิจ ดำเนินการควบคุมตามหลักเกณฑ์มาตรการและวิธีการที่สำนักงาน ตรวจเงินแผ่นดินกำหนด ประเมินผลการดำเนินการควบคุมภายใน ตามมาตรการที่กำหนดและ ปรับปรุงให้เหมาะสม รายงานผลการประเมินการควบคุมภายใน

งานบริการสาธารณะ จัดให้มีระบบการบริการสาธารณะ จัดระบบข้อมูลข่าวสารของ สถานศึกษาเพื่อให้บริการต่อสาธารณะให้บริการข้อมูล ข่าวสาร และบริการอื่น ๆ แก่ สาธารณชน ตามความเหมาะสม และศักยภาพของการศึกษาพัฒนาระบบการให้บริการแก่ สาธารณชนให้มีประสิทธิภาพ เกิดความพึงพอใจต่อผู้มารับบริการ ประเมินความพึงพอใจงาน บริการสาธารณะจากผู้มาขอรับบริการ นำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาระบบงานบริการ สาธารณะและจัดให้มีบุคลากร รับผิดชอบงานตามความเหมาะสม และศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน ให้ผู้ที่รับผิดชอบงาน วางแผนการปฏิบัติงาน และดำเนินงานให้เสร็จสิ้นตามภารกิจที่ได้รับ มอบหมาย กำกับ ติดตาม การดำเนินงานของผู้ที่ได้รับมอบหมาย ประเมินผล การปฏิบัติงานของ ผู้ที่ได้รับมอบหมาย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 64-73)

โดยสรุป การบริหารทั่วไปมีบทบาทหน้าที่ในการประสานงานของทุกฝ่ายงานทั้งใน หน่วยงานและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมกิจการนักเรียน บริหารและพัฒนาองค์กรให้มี ประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2536) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) ว่าเป็น การที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้าไปช่วยเหลือ สนับสนุน ทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ โดยอาจเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ หรือกระบวนการบริหาร ซึ่งประสิทธิผลขององค์กรขึ้นอยู่กับ การรวมพลังของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์กรนั้นในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการหนึ่งในการรวมพลังความคิดสติปัญญา ก็คือการให้มีส่วนร่วม การให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์กรนั้น บุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการ หรือปฏิบัติภารกิจ เป็นผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพันต่อกิจกรรมและองค์กรในที่สุด

สมพร เทพสิทธา (2539, หน้า 13-14) ได้ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชน รวมทั้งองค์กรเอกชน องค์กรของประชาชนและภาคเอกชน สามารถมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาทั้งในกระบวนการตัดสินใจ วางแผนและโครงการ

ประยูร ศรีประสาธน์ (2539) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดและ การบริหารการศึกษาว่า หมายถึง การเปิดโอกาสหรือการจัดให้ประชาชนได้เข้าร่วมเป็นกรรมการของหน่วยงานหรือเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของหน่วยงานหรือเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อดำเนินงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการบริหารการศึกษา

อุทัย บุญประเสริฐ (2543) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ สมาชิกของชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน ทั้งร่วมคิดวางแผน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจการใด ๆ ให้ความช่วยเหลือและอิทธิพลต่อการดำเนินการในกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อประชาชน

สุภาพ จันทรมณี (2536) สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ร่วมกันพิจารณาตัดสินใจ กำหนดการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของทุกคนให้มากที่สุดด้วยความรับผิดชอบ เพื่อให้ผลของการจัดการมีคุณภาพ

ธีระวุฒิ คำรักษ์ (2541) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง รูปแบบหรือวิธีการทำกิจกรรมเป็นระบบกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ รับผิดชอบงานของกลุ่ม

สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมหมายถึง การทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพความคิด ความเชื่อ และความยึดมั่นของแต่ละบุคคล การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม (Teamwork) ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนา เพราะ

การมีส่วนร่วมทำให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนร่วมเข้าใจสถานการณ์และทัศนคติ เพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความสำเร็จขององค์กรร่วมกัน

ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

ความสำคัญของการมีส่วนร่วม มองในแง่ของการบริหารงานพัฒนาแล้วมี ดังนี้
(ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์, 2531, หน้า 24-30)

1. จะช่วยให้สมาชิกยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็น โครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของสมาชิก

2. สมาชิกจะมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ โครงการมากขึ้น

3. การดำเนินโครงการจะราบรื่นได้รับความร่วมมือจากสมาชิกมากขึ้น

4. โครงการจะให้ประโยชน์แก่สมาชิกมากขึ้นและมีการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนา

มากขึ้น

5. จะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของสมาชิกมากขึ้น

ระดับของการมีส่วนร่วม

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน กำหนดขึ้นจากการมีหรือไม่มีปัจจัยบางสิ่งบางอย่าง การมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งเป็น 6 ขั้น จากการไม่มีส่วนร่วมเลยจนถึงการมีส่วนร่วมในอุดมคติพิสัยการมีส่วนร่วมเป็นอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

1. การไม่มีส่วนร่วมโดยสิ้นเชิง (No Participation at all)

2. การมีส่วนร่วมเพียงในนาม (Nominal Participation)

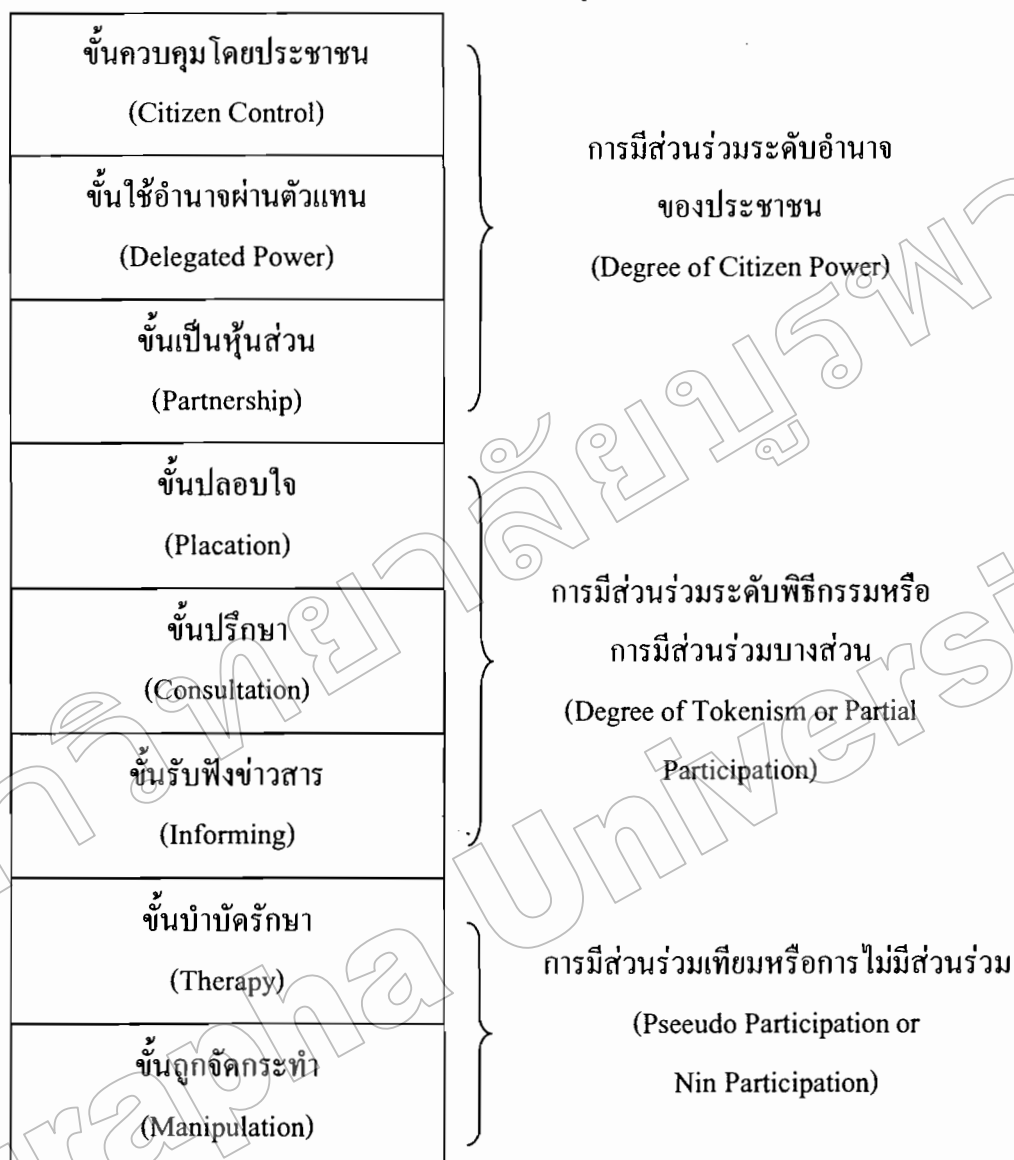
3. การมีส่วนร่วมเพียงเล็กน้อย (Minimal Participation)

4. การมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม (Optima Participation)

5. การมีส่วนร่วมมาก (Maximal Participation)

6. การมีส่วนร่วมในอุดมคติ (Ideal Participation)

ความคิดของ แอมสไตน์ (Amstein, 1969, p. 216) นั้นเห็นว่า การมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นบันไดการมีส่วนร่วม (Participation Lader) 8 ขั้น ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 บันไดของการมีส่วนร่วม 8 ขั้น ของอาร์นสไตน์

ในขั้นแรกของบันได คือ ขั้นถูกจัดกระทำ และขั้นที่สอง คือ ขั้นบำบัดรักษานั้นเรียกการมีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีส่วนร่วม เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าไม่ถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงในการตัดสินใจ ในกรณีนี้จะมีกลุ่มบุคคลจำนวนน้อยที่อยู่ในอำนาจเท่านั้นทำหน้าที่ตัดสินใจ โดยไม่มีการผูกเนื้อหา วิธีการของการตัดสินใจหรือตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ของผู้ที่อยู่ในอำนาจหน้าที่นั้น ขั้นที่สองนี้สร้างขึ้นมาก็เพื่อที่จะทดแทนการมีส่วนร่วมที่แท้จริง วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของสองขั้นนี้ไม่ใช่เป็นการทำให้ประชาชนเข้าถึงการมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือควบคุม

โครงการแต่ละจะช่วยให้ผู้กุมอำนาจอยู่ดำเนินการให้การศึกษา (Education) หรือการทำการรักษา (Cure) ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม

บันไดขั้นที่ 3 ถึง 5 ก้าวหน้าถึงระดับที่เรียกว่า การมีส่วนร่วมแบบพิธีกรรมหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน โดยขั้นที่ 3 ขั้นรับฟังข่าวสาร และขั้นที่ 4 ขั้นปรึกษานั้น ความเห็นหรือข้อคิดของประชาชนได้รับฟังจากผู้กุมอำนาจอย่างมากขึ้นแต่ภายใต้เงื่อนไขเหล่านี้พวกเขาไม่มีอำนาจที่จะรับประกันได้ว่า ความคิดเห็นของพวกเขาจะได้รับการเอาใจใส่จากผู้มีอำนาจเดิม เมื่อการมีส่วนร่วมบางส่วนที่ยอมให้คนจนให้คำแนะนำได้แต่ยังคงไว้ซึ่งสิทธิในการตัดสินใจของผู้มีอำนาจต่อไป

บันไดระดับขั้นสูงขึ้นไปเป็นระดับที่เรียกว่า อำนาจเป็นของประชาชน ซึ่งเพิ่มระดับของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้น ประชาชนสามารถเข้าสู่ขั้นที่ 6 ขั้นเป็นหุ้นส่วนซึ่งจะทำให้เขาสามารถเข้าร่วมในการเจรจาเพื่อผลได้เสียกับผู้มีอำนาจดั้งเดิม ส่วนในขั้นที่ 7 ขั้นใช้อำนาจผ่านตัวแทน และขั้นที่ 8 ขั้นควบคุมโดยประชาชน เป็นการใช้อำนาจตัดสินใจของประชาชนโดยผ่านตัวแทนหรือประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจนั่นเอง

อาร์นสไตน์เองได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมทั้ง 8 ขั้นของคนให้เป็น 3 ขั้นใหญ่ ๆ ซึ่งเป็นการแบ่งที่ทำคู่ขนานไว้ในบันได 8 ขั้น ของอาร์นสไตน์ ดังที่เสนอไว้ในแผนภาพแล้วโดยเนื้อหาของการแบ่งเป็น 3 ขั้นใหญ่ ๆ ดังกล่าว พอสรุปได้ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมเทียม (Pseudo Participation) หรือ การมีส่วนร่วมแบบถูกกระทำ (Passive Participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ผู้เข้าร่วมไม่มีอำนาจใด ๆ ในการตัดสินใจของบุคคลอื่นเท่านั้น

ระดับที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมบางส่วน (Partial Participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น แต่อำนาจในการตัดสินใจจะอยู่ที่บุคคลอื่น

ระดับที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) การมีส่วนร่วมระดับนี้การแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมได้รับการฟัง และยอมรับเป็นส่วนใหญ่ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ผู้เข้าร่วมนั่นเอง

แนวคิดการมีส่วนร่วมของอาร์นสไตน์นี้ มองความเข้มของการมีส่วนร่วมในแง่ของการมีอำนาจในการตัดสินใจของประชาชน ซึ่งมีพิสัยความเข้มตั้งแต่การไม่มีอำนาจในการตัดสินใจเลยไปจนถึงการมีอำนาจในการตัดสินใจอย่างเต็มที่

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1977, pp. 213-219) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจและปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหาร และการประสานความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefit)

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ชาติดิ, ปริ้นท์ และแนส (Shadid, Prins, & Nas, 1982, p. 356) เห็นว่าแนวคิดที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบมากที่สุด คือแนวคิดของโคเฮนและอัทซอห์ ซึ่งได้จำแนกขั้นตอนหรือประเภทของการมีส่วนร่วมออกเป็นเรื่องของ การตัดสินใจ (Decision Making) การดำเนิน (Implementation) ผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกที่จะกระทำก็คือ การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผนและการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงาน โครงงานนั้น จะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน และประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้น นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทั้งนั้น สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตก็คือความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การศึกษาเป็นภารกิจของทุกคนและสังคมต้องให้ความสนใจและระดมสรรพกำลัง และทรัพยากรทั้งหลายทั้งปวงร่วมกัน เพื่อก่อให้เกิดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และจะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและสถาบันต่าง ๆ ในสังคมด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการที่ประชาชน

มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนนั้น ได้เกิดขึ้นในชุมชนต่าง ๆ ทั่วโลก การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ (บุญตั้ง อุ้นแก้ว, 2537) คือ

1. ความสนใจและความกังวลร่วมกัน เกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคล ซึ่งบังเอิญเห็นพ้องด้วยกันกลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม
2. ความเคียดแค้นและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงสนองตอบความเห็นของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม นักการศึกษาได้เสนอแนวคิด ไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีการกระทำสังคม (The Theory of Social Action) รีคเดอร์ (Reeder, 1974, p. 39)

กล่าวว่า การกระทำทางสังคมประกอบด้วย กลุ่มปัจจัยหลายประการ มิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยหนึ่ง และได้อธิบายถึงเหตุผลในการกระทำถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใดของบุคคลว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ที่เรียกว่าความเชื่อหรือความไม่เชื่อ มิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง แบ่งได้ ดังนี้ กล่าวว่า การกระทำของมนุษย์ไม่ว่าเรื่องใดขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ เป้าหมาย ความเชื่อที่สืบทอดกันมา ค่านิยมมาตรฐาน นิสัยและขนบธรรมเนียมประเพณี ความคาดหวัง ความผูกพัน แรงเสริม โอกาส ความสามารถ และการสนับสนุน ซึ่งปัจจัยหรือสาเหตุที่มีผลต่อการกระทำทางสังคม มีดังนี้

1.1 ในสถานการณ์ของการกระทำทางสังคม จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งแต่ละคนก็มีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจในการกระทำ

1.2 บุคคลหรือองค์กรจะตัดสินใจ หรือแสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่มเหตุผล ซึ่งตัดสินใจเองได้ว่าสอดคล้อง หรือตรงปัญหาด้านการณั้น ๆ

1.3 เหตุผลบางประการอาจสนับสนุนตัดสินใจ และเหตุผลบางประการ อาจต่อต้านการตัดสินใจ

1.4 เหตุผลนั้นผู้ตัดสินใจให้น้ำหนักที่แตกต่างกัน การเลือกเหตุผลหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ

1.5 เหตุผลในการตัดสินใจนั้นไม่ใช่มาจากเหตุผลใดเหตุผลหนึ่ง

1.6 การตัดสินใจกลุ่มของเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้น ๆ จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทุกโอกาส

1.7 กลุ่มของปัจจัยหรือเหตุที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทางสังคมนั้นย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลง

1.8 สำหรับกรณีเฉพาะอย่างภายใต้การกระทำทางสังคมจะมีบ่อยครั้งที่มีการเลือกสองหรือสามทาง เพื่อที่จะต้องสนองต่อสถานการณ์นั้น ๆ

1.9 ผู้กระทำหรือผู้ตัดสินใจ อาจเลือกทางใดทางหนึ่ง

1.10 เหตุผลที่จะตัดสินใจสามารถที่จะมองเห็นได้จากทางเลือกที่ถูกต้องแล้ว

จากทฤษฎีดังกล่าว สรุปได้ว่า การเร้าให้เกิดกิจกรรมทางสังคมเพื่อให้นักในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคม โดยต้องมีความเข้าใจในวิถีชีวิต ค่านิยม จารีตประเพณี ทัศนคติของบุคคล การพัฒนาโดยใช้สิ่งที่เหมาะสมนำไปสู่การที่สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมชุมชนในรูปแบบการมีส่วนร่วมและสมัครใจ

2. ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural and Function Theory) พาร์สัน (Parsons, 1951, pp. 150-155) ได้กล่าวว่า หน่วยของการกระทำในลักษณะที่บุคคลมีทางเลือกหลายทางในการเข้าหาเป้าหมายในหน่วยของการกระทำโดยมีองค์ประกอบ คือ

2.1 บุคคลหรือผู้กระทำ (Actor)

2.2 การเข้าหาเป้าหมาย (Goal Seeking)

2.3 วิธีในการบรรลุเป้าหมาย ซึ่งมีหลายวิธีการ (Alternative Means)

2.4 สถานการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลจะต้องประสบ (Situation Conditions) เช่น ลักษณะทางชีวภาพในตัวบุคคล สิ่งแวดล้อมภายนอก

2.5 ผู้กระทำจะถูกควบคุมโดยบรรทัดฐาน ค่านิยม และความคิดต่าง ๆ ทางสังคม ซึ่งเข้าไปอยู่ในตัวของผู้กระทำ

พาร์สัน (Parsons, 1951) ได้ขยายการอธิบายหน่วยของการกระทำขึ้นมาเป็นการอธิบายระบบสังคม (Social System) ประกอบด้วยผู้ร่วมกระทำตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป โดยผู้ร่วมกระทำแต่ละคนมีบทบาท สถานภาพ วิธีการบรรลุเป้าหมาย ตลอดจนอยู่ภายใต้เงื่อนไขของสถานการณ์และบรรทัดฐานค่านิยมรวมไปถึงความคิดต่าง ๆ นอกจากนี้แล้วผู้ร่วมกระทำในระบบสังคมมีลักษณะการฝึกอบรม (Orientation) ติดตัวมาด้วย ซึ่งลักษณะการฝึกอบรมดังกล่าวสามารถแบ่งได้ 2 แบบ คือ

1. การฝึกอบรมในด้านอารมณ์ (Motivation Orientation) ซึ่งเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดพลังงานในการเข้าร่วม

2. การฝึกอบรมด้านค่านิยม (Value Orientation) การฝึกอบรมในเรื่องค่านิยมเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการรับรู้ในบรรทัดฐาน ตลอดจนแบบแผนความประพฤติต่าง ๆ ในการแสดงการกระทำระหว่างกันในระบบสังคม

นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าภายในระบบสังคม ยังมีระบบย่อยอื่น ๆ เข้ามาประสาน สอดแทรก เช่น ระบบวัฒนธรรม (Cultural System) ระบบบุคลิกภาพของสมาชิกในระบบสังคม (Personality System) และระบบอินทรีย์ของผู้ร่วมสัมพันธ์ (Organismic System) หรือบางทีระบบ อินทรีย์ดังกล่าว อาจจะเรียกว่า ระบบชีววิทยา (Biological System) และยังได้กล่าวถึง ตัวแปร ที่เป็นแบบแผนพฤติกรรมภายในระบบสังคม (Pattern Variables) 5 คู่ด้วยกัน ตัวแปรเหล่านี้จะพบ ได้ในสังคมที่ล่าหลังและระบบสังคมที่พัฒนาแล้ว กล่าวคือ

1. การกระทำที่ใช้อารมณ์ และการกระทำที่ปราศจากอารมณ์ (Affective and Affection Neutrality) ในแบบแรกเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ในกลุ่มปฐมภูมิ เช่น ครอบครัว เพื่อนสนิท ส่วนแบบที่สอง เป็นการกระทำที่ปราศจากอารมณ์ เช่น การปฏิบัติระหว่างแพทย์กับคนไข้
2. ความสัมพันธ์ของทุกเรื่องและเฉพาะเจาะจง (Diffuses and Specificity) ความสัมพันธ์ ในสถานการณ์ที่จำกัดเฉพาะเรื่องคำนึงผลประโยชน์ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อค้าและลูกค้า
3. วิธีปฏิบัติโดยเลือกเฟ้นและโดยทั่ว ๆ ไป (Universalism and Particularism) ในแบบ แรกเป็นการพิจารณาจากความคุ้นเคยใกล้ชิด เป็นการปฏิบัติกับบุคคลบางกลุ่ม โดยการให้รับสิทธิ พิเศษต่าง ๆ ส่วนการปฏิบัติในแบบทั่วไปนั้นจะไม่มีทางเลือกปฏิบัติ แต่จะปฏิบัติโดยเท่าเทียมกัน เช่น การทำหน้าที่ของผู้พิพากษาโดยเที่ยงธรรมไม่เลือกว่าใครเป็นคนรวยคนจน
4. การประเมินจากสถานภาพ และความสำเร็จของบุคคล (Ascription and Achievement) เป็นการประเมินบุคคลจากสถานภาพที่ได้รับมาแต่กำเนิด เช่น ด้านเกียรติยศ ชื่อเสียง ความมั่นคง และประเมินบุคคลจากความสามารถ เช่น การเลื่อนตำแหน่งในองค์กรต่าง การสอบแข่งขันเข้า ทำงาน
5. การทำงานเพื่อตนเองและเพื่อนกลุ่ม (Self-orientation and Collectivity Orientation) ในแบบแรกเป็นแบบแผนการกระทำของสมาชิกในระบบสังคมที่เน้นตนเองเป็นหลัก เช่น รักสนุก ทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ส่วนตัวในแบบที่สองเน้นผลประโยชน์กลุ่ม

นอกจากนี้ พาร์สัน (Parsons, 1951) ได้กล่าวถึงหน้าที่จำเป็น (Functional Prerequisites) ในการจัดปัญหาต่าง ๆ ของสังคม 2 กลุ่ม ที่สำคัญคือหน้าที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมภายนอก และภายใน (External and Internal) และหน้าที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายและวิธีการเข้าสู่เป้าหมายโดย แยกหน้าที่จำเป็นออกเป็น 4 ประการ คือ

1. หน้าที่ในการปรับตัว (Adaptation) คือหน้าที่ของโครงสร้างสังคมที่ตอบสนอง ความต้องการอยู่รอดของสมาชิก เช่น การผลิต การจำหน่ายแจกทรัพยากรภายในระบบสังคม เป็นหน้าที่ของสถาบันเศรษฐกิจ

2. หน้าที่ในการจัดปัญหาเกี่ยวกับเป้าหมายของสังคม (Goal Attainment) เป็นหน้าที่ในการวางแผนเป้าหมายตลอดจนการทำให้บรรลุเป้าหมายของสังคม

3. หน้าที่เกี่ยวกับปัญหาการบูรณาการ (Integration) เป็นหน้าที่เกี่ยวกับการตกลงร่วมกัน ความสอดคล้องกันของสมาชิกในสังคม เช่น สถาบันศาลยุติธรรม พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ สถาบันการแพทย์ ก็รวมอยู่ในหน้าที่นี้ด้วยถึงแม้จะไม่ตรงก็ตาม

4. หน้าที่เกี่ยวกับการรักษาแบบแผน และจัดความขัดแย้ง (Pattern-Maintenance and Tension) หน้าที่นี้เป็นของสถาบันทางสังคม สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ที่จะขัดเกลาตลอดจนให้ความรู้ในเรื่องการร่วมกันในสังคมแก่สมาชิกของสังคม

จากทฤษฎีดังกล่าวสรุปได้ว่า บุคคลมีทางเลือกหลายทางในการตัดสินใจกระทำให้บรรลุเป้าหมายซึ่งผู้ร่วมกระทำจะมีบทบาท สถานภาพ วิธีการ เจตนาของสถานการณ์และบรรทัดฐาน ค่านิยมรวมไปถึงความคิดต่าง ๆ แตกต่างกันไป รวมทั้งองค์ประกอบในด้านอารมณ์ บุคลิกภาพ และค่านิยม ที่จะก่อให้เกิดการรับรู้ในบรรทัดฐาน ตลอดจนแบบแผนความประพฤติต่าง ๆ ในการกระทำระหว่างกันในระบบสังคม

3. ทฤษฎีจิตวิทยาสังคม (Theory of Social Psychology) มาสโลว์ (Maslow, 1970, p. 90) ได้ค้นคว้าเกี่ยวกับแรงจูงใจ (Motivation) ของการกระทำของมนุษย์ไว้หลายประการและได้อธิบายถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวกับความต้องการพื้นฐานที่เกิดขึ้นมาจากความพึงพอใจ ความต้องการเหล่านั้นถูกจำกัดลำดับขั้นของความต้องการจากน้อยไปหามาก เมื่อความต้องการได้เกิดขึ้นแล้วไม่ได้รับการบำบัดเพียงพอ ความต้องการเหล่านั้นก็ยังคงอยู่และจะเป็นแรงขับที่มีพลังผลักดันให้บุคคลมีพฤติกรรมโน้มไปในทางที่จะบำบัดความต้องการเหล่านั้นอยู่เสมอ

มาสโลว์ (Maslow, 1970) ได้อธิบายว่า ความต้องการพื้นฐานที่ทำให้คนเราแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ 5 ประการด้วยกัน แยกตามลำดับความสำคัญดังนี้

- 3.1 ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs)
- 3.2 ความต้องการความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิต (Safety and Security Needs)
- 3.3 ความต้องการด้านสังคม (Social Needs)
- 3.4 ความต้องการมีเกียรติยศชื่อเสียง (Esteem Needs)
- 3.5 ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self-actualization Need)

จากทฤษฎีกล่าวมาสรุปได้ว่าความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เกิดจากความพึงพอใจเป็นแรงขับที่มีพลังผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่างลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ตามความคิด มาสโลว์ ส่วนใหญ่ลำดับขั้นความต้องการส่วนล่างจะเกิดก่อนลำดับสูง และบางครั้ง

ความต้องการอย่างหนึ่งยังไม่หมด ความต้องการอื่นก็แทรกเข้ามา ดังนั้น พฤติกรรมหนึ่ง ๆ ของมนุษย์ จึงไม่ใช่เกิดจากแรงจูงใจอันเนื่องมาจากความต้องการเพียงอย่างเดียว

4. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership) อำนาจ อนันตชัย (2526) กล่าวว่า การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้ เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคนจูงใจคนไปยังวัตถุประสงค์ โดยทั่วไปผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดี เรียกผู้นำปฏิฐาน (Positive Leader) ผู้นำพลวัตร คือ เคลื่อนไหวนำทางอยู่เสมอ (Dynamic Leader) และผู้นำทางในทางที่ไม่ดี คือ ไม่มีผลงานที่สร้างสรรค์ ที่เรียกว่าผู้นำนิเสธ (Negative Leader)

สรุปได้ว่าผลที่ได้จากการใช้ทฤษฎีการสร้างผู้นำทำให้เกิดระดมความช่วยเหลือร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์และร่วมรับผิดชอบ การสร้างผู้นำที่ดีจึงย่นนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในทางที่ดีและเกิดผลงานที่สร้างสรรค์

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการตัดสินใจบริหารงานโรงเรียน

การบริหารการศึกษาในระดับประชาธิปไตย การให้สมาชิกทุกคนในองค์กรหรือหน่วยงานเดียวกันได้กระทำกิจกรรมเดียวกันได้กระทำกิจกรรมร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายที่ทุกคนคาดหวังและประสบผลสำเร็จ บุคลากรทุกระดับในหน่วยงานร่วมมือกัน รับผิดชอบร่วมกันมีความผูกพันในฐานะเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ต้องการปฏิบัติงานอย่างมีเป้าหมายและทิศทาง ลักษณะการบริหารงานในหน่วยงานนี้เรียกว่า การมีส่วนร่วม (Participative Administration) ซึ่งในการบริหารงานโรงเรียนทั้ง 4 งาน นั้น ผู้บริหารควรให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการบริหารงาน โดยประเด็นที่ควรให้ทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง แสดงความเป็นเจ้าของในแต่ละงาน ผู้บริหารจึงควรเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม ดังนี้

1. การบริหารวิชาการ ซึ่งถือว่าเป็นงานหลักของโรงเรียน ผู้บริหารควรบริหารกิจกรรมทุกอย่างในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพมากที่สุด (ภิญโญ สาร, 2526)

2. การบริหารงบประมาณ เป็นงานซึ่งสนับสนุนงานอื่นให้ดำเนินไปด้วยความราบรื่น (ภิญโญ สาร, 2519, หน้า 340) และต้องดำเนินงานประสานสัมพันธ์กับงานในโรงเรียน หวน พินธุพันธ์ (2528, หน้า 63) กล่าวว่า การบริหารให้หน่วยงานใน โรงเรียนดำเนินไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพมากที่สุดต้องอาศัยความร่วมมือของฝ่ายธุรการ ดังนั้น ผู้บริหารจึงควรเปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครอง และชุมชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผนของงบประมาณ ใช้งบประมาณ และการประเมินผลโดยคำนึงถึงความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

3. งานบุคลากร ผู้บริหารควรมีแนวทางการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการบริหารงาน ด้านนี้โดยคำนึงถึงหลักการที่ว่า โดยปกติแล้วครูทุกคนจะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) ที่ทำงานในความรับผิดชอบให้ประสบความสำเร็จมีแรงจูงใจด้านใจรัก (Affiliation Motive) ที่จะทำงานในกลุ่มเพื่อนด้วยความเข้าใจกันและมีแรงจูงใจสร้างอำนาจ (Power Motive) ที่จะให้คำแนะนำ ชี้แนะทีมงานด้วยความเต็มใจ สำหรับปัจจัยด้านตัวครูที่จะเอื้อต่อการปฏิรูป การเรียนรู้ ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดนั้น ครูต้องมีอิสระในการตัดสินใจ กำหนดทางเลือกต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนด้วยตนเอง ไม่ใช่ทำตามคำสั่งของผู้บริหาร ครูต้องสามารถเผชิญกับความยุ่งยาก หรือปัญหาต่าง ๆ ได้ และเต็มใจรับฟังความคิดเห็น หรือคำวิจารณ์จากบุคคลภายนอก โดยเฉพาะผู้ปกครอง ครูต้องพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง เพื่อใช้เป็นข้อมูลต่าง ๆ ในการพัฒนา ผู้เรียน และต้องสามารถจัดการเกี่ยวกับหลักสูตรที่ปรับเปลี่ยน การประเมินผล และการจัดการเรียนการสอนแนวใหม่ที่สำคัญที่สุด คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้เรียน ควรเป็นแบบ กัลยาณมิตร มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถักทอความคิดพิชิตปัญหาร่วมกัน (สุนน อมรวิวัฒน์, 2543) ดังนั้นผู้บริหารจึงควรเป็น โอกาสให้ครูได้พัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

4. การบริหารทั่วไป มีการกีดกันหรือครอบงำงานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น เช่น

4.1 งานส่งเสริมกิจการนักเรียน เป็นงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ชีวิตความเป็นอยู่ของ นักเรียนในโรงเรียนได้ดำเนินไปด้วยดี มีความปกติสุขตลอดไปจนถึงการมุ่งพัฒนานักเรียน ความสามารถความสนใจ และความถนัดเฉพาะของนักเรียนแต่ละคนให้ก้าวหน้าเป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม เชาวน์ มณีวงษ์ (2533, หน้า 13) ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารกิจการนักเรียน หมายถึง การบริหารงานที่เกี่ยวกับการเรียนนอกเหนือจากการเรียนการสอนปกติในชั้นเรียน เสริมศักดิ์ วิศาลภรณ์ (2520, หน้า 8) ได้กล่าวถึงการบริหารกิจการนักเรียนว่า เป็นกิจกรรมและ ให้บริการต่าง ๆ ของโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเจริญเติบโตทุก ๆ ด้านและเป็นคนที่มีสมบูรณ์ สามารถ อยู่ร่วมเป็นสมาชิกของสังคมได้อย่างปกติสุข ดังนั้นผู้บริหารจึงควรเปิดโอกาสให้ครู ดำเนินการ จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย โดยให้คณะครูร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง และหาแนวทางดำเนินการเพื่อให้งานประสบผลสำเร็จ

4.2 การดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เป็นภารกิจงานในการบริหารโรงเรียน ที่สนับสนุนส่งเสริมให้การบริหารงานอื่นในโรงเรียน รวมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอนของครูและ นักเรียนและบุคลากรอื่น ๆ ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนดำเนินไปด้วยความสะดวก ราบรื่น ไม่มีอุปสรรคปัญหาในการปฏิบัติงาน จนบรรลุเป้าหมายของโรงเรียน ดังนั้น ผู้บริหารควรวางแผน การดำเนินงานให้ครูมีส่วนร่วมในการบริหารงานอาคารสถานที่โดยเริ่มจาก วางแผนการใช้ การบำรุงรักษา การให้บริการแก่ชุมชน เป็นต้น

5. งานการสัมพันธ์โรงเรียน เป็นงานซึ่งโรงเรียนจะต้องติดต่อประสานงานกับชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้กำหนดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาร่วมจัดการศึกษาซึ่งผู้บริหารคนเดียวไม่สามารถทำได้ ต้องอาศัยครูทุกคนลงไปสร้างความสัมพันธ์ในรูปแบบที่ถนัดสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน อีกทั้งงานด้านนี้การดำเนินการเป็นไปอย่างอิสระ ไม่มีกฎเกณฑ์ ข้อบังคับของทางราชการมาเป็นตัวกำหนดมากนัก

ดังนั้น การที่จะพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารควรให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการบริหารงานโดยคำนึงถึงหลักการมีส่วนร่วมโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ความยุติธรรม ความโปร่งใส และตรวจสอบได้

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารงานโรงเรียนบ้านทับร้าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรที่เกี่ยวข้องได้แก่ เพศ วุฒิการศึกษา อาชีพ และรายได้ มีรายละเอียด ดังนี้

เพศ เพศกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียนมีส่วนสำคัญเนื่องจากเพศชายและเพศหญิงมีโอกาสที่จะเข้ามามีส่วนร่วมต่างกัน โดยสังคมไทยมีค่านิยมที่ว่าผู้ชายต้องเป็นผู้นำและผู้หญิงเป็นผู้ตาม กิจกรรมส่วนรวมมักเป็นของเพศชาย ดังนั้น การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารงานโรงเรียน ปัจจัยด้านเพศจึงน่าจะมีส่วนที่เกี่ยวข้องด้วย ดังจะเห็นได้จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของ กรณีศึกษา ชุมติ (2524) พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่มีส่วนสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนได้แก่ เพศ ซึ่งสอดคล้องกับ ทิพย์อักษรณ์ มาสจันทร์ (2553, หน้า 53) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหาร โรงเรียนของครูในอำเภอสอยดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2 พบว่าการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของครูในอำเภอสอยดาว โดยจำแนกตามเพศ พบว่า แตกต่างกัน

สรุป เพศชายและเพศหญิงมีความแตกต่างกันโดยธรรมชาติ และการอบรมเลี้ยงดู วัฒนธรรมและบทบาททางสังคม เพราะฉะนั้นในกลุ่มประชาชนที่มีเพศต่างกันย่อมจะส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียน

วุฒิการศึกษา วุฒิการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียนมีส่วนสำคัญเนื่องจากการศึกษาทำให้คนเกิดความคิด ความรู้จักตนเอง รู้จักชีวิต เข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่และมีส่วนร่วมในสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ได้ดีขึ้นเนื่องจากระดับการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม แนวความคิดและความเชื่อของบุคคล

คนในชนบทมักยกย่องคนที่มีความรู้และยอมปฏิบัติตามเพราะเขาถือว่า คนที่มีการศึกษาสูงย่อมจะมีประสบการณ์ต่าง ๆ มากมายด้วยซึ่งเขาอาจจะคาดการณ์ต่าง ๆ ได้กว้างกว่าคนที่มีการศึกษาดำรง สิริสิทธิธรรม (2532, หน้า 137) ได้กล่าวเกี่ยวกับด้านการศึกษาอบรมได้แก่ ความแตกต่างในการรับการศึกษาอบรมของบุคคลบางคน ได้รับการศึกษาที่ดี ได้รับการศึกษาที่สูง แต่บางคนได้รับการศึกษาปานกลาง และบางคนได้รับการศึกษาดำรง ผลจากการศึกษาอบรมทำให้บุคคลมีความคิด ความเชื่อ ค่านิยม บุคลิกภาพแตกต่างกัน สอดคล้องกับ กันยา สุวรรณแสง (2532, หน้า 81) ได้กล่าวถึง การอบรมว่ามีอิทธิพลทำให้คนเราแตกต่างกันหรือมีลักษณะคล้ายคลึงกันได้ คนที่ได้รับการศึกษาดีกว่าจะเป็นคนมีคุณภาพ คนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาความสามารถทางสติปัญญา ก็เจริญไม่ถึงขีดสุด ทางโรงเรียนทำหน้าที่ส่งเสริมความรู้ มารยาท ฯลฯ ทางบ้านถ้ามีปัจจัยพร้อมที่จะสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กก็ย่อมดีกว่าครอบครัวที่ขาดการเอาใจใส่ความสามารถทางการศึกษา (Education Ability) บางคนมีสูงและอาจมีผลสัมฤทธิ์ทางนั้นได้ดี

สรุป จึงตั้งสมมุติฐานระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียนว่าวุฒิการศึกษาต่างกัน ความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียนต่างกัน

อาชีพ อาชีพกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียนมีส่วนสำคัญเนื่องจากการประกอบอาชีพของผู้ปกครองที่แตกต่างกัน การปฏิบัติงานก็ย่อมแตกต่างกัน ความคิดเห็นและความต้องการก็ย่อมต่างดังนั้นการมีส่วนร่วมในการบริหารงานก็แตกต่างกันด้วย รุ่งวิ ภิบาลญาติ (2542, หน้า 19) ได้ให้เหตุผลในการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอกำแพง จังหวัดจันทบุรี ด้านการบริหารโรงเรียนได้จำแนกตามอาชีพของผู้ปกครอง พบว่าการเปรียบเทียบเหตุผลในการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าเรียน จำแนกตามวุฒิการศึกษาและอาชีพปรากฏว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับ อุดร ชัดเกล้า (2543) ได้ทำการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองนักเรียนที่มีอาชีพต่างกันมีความต้องการต่อการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดระยอง โดยรวมและด้านงานธุรการ ด้านวิชาการ ด้านงานปกครอง ด้านงานบริการ ด้านงานโรงเรียนกับชุมชนและด้านอาคารสถานที่ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการบริหารทั่วไปซึ่งบุคลากรในชุมชนมีอาชีพเป็นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจมีความต้องการทางด้านนี้แตกต่างจากบุคลากรที่มีอาชีพเกษตรกร ค้าขาย และอาชีพอื่น ๆ

สรุป อาชีพของผู้ปกครองเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อตัวแปรตาม ดังนั้นเพื่อประโยชน์ในการนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพจึงตั้งสมมุติฐานว่าอาชีพต่างกัน ความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียนต่างกัน

รายได้ รายได้กับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียนมีส่วนสำคัญเนื่องจากสิ่งที่กำหนดฐานะทางเศรษฐกิจได้ดีตัวหนึ่ง กล่าวคือ คนที่มีรายได้ หรือมีกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของ อสังหาริมทรัพย์มากย่อมเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และคนที่มีรายได้สูงย่อมมีอำนาจที่จะทำอะไร ๆ ได้มากกว่าคนที่รายได้ต่ำเนื่องจากต้องคำนึงถึงปากท้องเสียก่อนเรื่องส่วนรวมถือว่าเป็นสิ่งที่มาทีหลัง จากการศึกษาของ รุ่งรวี ภิบาลญาติ (2542, หน้า 35) พบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองซึ่งหมายถึง รายได้ของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนที่มีคุณภาพ ดังนั้น รายได้จึงเป็นตัวกำหนดการมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียนด้านต่าง ๆ ได้

สรุป ผู้วิจัยจึงตั้งสมมุติฐานว่ารายได้ย่อมมีผลต่อความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียนต่างกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาข้อมูลและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องความต้องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองของนักเรียนในการบริหารงานโรงเรียนด้านต่าง ๆ มีดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

ประธาน ทวีผล (2546) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนสตรีประเสริฐศิลป์ สังกัดสามัญศึกษา จังหวัดตราด พบว่า การมีส่วนร่วมของครูในการตัดสินใจในการบริหารโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย จำแนกตามเพศโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านงานปกครอง ด้านงานธุรการ และด้านงานบริการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนงานด้านวิชาการแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ปนัดดา พุทธินันท์ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการและการได้มีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาโรงเรียนเทศบาลอินทปัญญา จังหวัดชลบุรี พบว่า ความต้องการและการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาโรงเรียนเทศบาลอินทปัญญาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามเพศและวุฒิการศึกษาโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และการได้มีส่วนร่วมของผู้ปกครองต่อจัดการศึกษาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามเพศและวุฒิการศึกษาโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จันทร์ รุ่งฟ้า (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิชาการของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาลศรีวัฒนาวิทยา อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว พบว่า

ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิชาการ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง จำแนกตามสถานภาพของผู้ปกครองด้านอาชีพ โดยรวมและรายด้านการมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และจำแนกตามสถานภาพของผู้ปกครองด้านระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้านมีการมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จรินทร์ ถาวรสิน (2550) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการบริหารงานโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สระแก้ว เขต 1 พบว่า การมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการบริหารงานโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าการมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียนด้านการบริหารวิชาการ ด้านบริหารงานทั่วไป ด้านบริหารงานงบประมาณอยู่ในระดับมาก และการบริหารงานด้านการบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามขนาดของโรงเรียนระหว่างโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่การบริหารวิชาการ บริหารงานทั่วไป บริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานด้านการบริหารงานบุคคลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ทัศนีย์ แสงอรุณ (2550) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมและแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนกึ่งอำเภอเกาะช้าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดตราด ซึ่งจำแนกตามที่ตั้งของโรงเรียนและสถานภาพของสมาชิกในชุมชนในการบริหารงานโรงเรียน 4 งานคืองานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารงานบุคคล และงานบริหารทั่วไป ผลปรากฏว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามที่ตั้งของโรงเรียนเกาะช้างและโรงเรียนเกาะช้างใต้ พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารโรงเรียน กึ่งอำเภอเกาะช้าง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดตราด ควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนตั้งงบประมาณ รวมทั้งการติดตาม ควบคุม ประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณตามแผนการใช้จ่ายร่วมเป็นคณะกรรมการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียนและพิจารณาเห็นชอบกับโครงการที่กำหนดไว้ในแผนการปฏิบัติงานประจำปี

สมนึก พลอยประดับ (2553) ได้ศึกษา ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนสมคิดจิตต์วิทยา จังหวัดชลบุรี โดยจำแนกตามวุฒิการศึกษา อาชีพและรายได้ พบว่า ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนสมคิดจิตต์วิทยา โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน

เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านธุรการ บุคลากรและกิจกรรมนักเรียน ด้านวิชาการ ส่วนด้านอาคารสถานที่และสัมพันธ์ชุมชนในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษา อาชีพ และรายได้ของผู้ปกครองโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ทิพย์ภาภรณ์ มาสจันทร์ (2553) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการบริหาร โรงเรียนของครู ในอำเภอสอยดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การศึกษา คือ ครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอสอยดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2 ในการบริหารงาน 4 งานของโรงเรียน ได้แก่ งานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารงานบุคคล และงานบริหารทั่วไป ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหาร โรงเรียนของครูในอำเภอสอยดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จันทบุรี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ งานบริหาร วิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารทั่วไปและงานบริหารงานบุคคล เมื่อจำแนกตามเพศ ของครูผู้สอน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อจำแนกตาม ประสบการณ์การสอนของครูผู้สอน โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านงบประมาณแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยต่างประเทศ

คอตตอน (Cotton, 1992) ได้ทำการศึกษา เรื่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน พบว่า รัฐควรทำหน้าที่กระตุ้นและสนับสนุนให้การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน พบว่า รัฐควร ทำหน้าที่กระตุ้นและสนับสนุนให้การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานประสบความสำเร็จโดยใช้ การกระตุ้นเร่งเร้าให้แต่ละเขตการศึกษาใช้การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานประสบความสำเร็จ เป็นเครื่องมือในการปรับปรุงผลการเรียนและปรับปรุงการบริหารองค์กรนักเรียน ทำความเข้าใจ กับการศึกษาเขตและหน่วยงานกลางให้ยอมรับว่า โรงเรียนมีอำนาจอย่างแท้จริงและต้องมี ความยืดหยุ่นในการปรับปรุงการศึกษาของโรงเรียนนั้น ๆ จัดการอบรมให้ข้อมูลข่าวสารและ ให้ความช่วยเหลือถึงสถานศึกษาในกระบวนการนำการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไปปฏิบัติ ลดการควบคุมอย่างเคร่งครัดลง แต่เพิ่มความร่วมมือในการปฏิบัติและการตรวจสอบ

แวนควาลา (Vankawala, 1999, pp. 103-106) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับ ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับครอบครัว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับ ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและครอบครัวเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงโปรแกรมการอบรมของ ครูในด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง จากการศึกษา พบว่า อุปสรรคที่ ขัดขวางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและโรงเรียนคือ พื้นฐานทางการศึกษา ซึ่งครูจะต้องใช้กลยุทธ์ ในการทำงานร่วมกับครอบครัวเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและโรงเรียน

แมคคอลลอนเนน (McAlonan, 1999, p. 4118-A) ได้ศึกษา การสร้างความสัมพันธ์ของโรงเรียนฝึกอาชีพกับการมีส่วนร่วมของธุรกิจและการศึกษาโดยใช้ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องเป็นตัวเชื่อมโยง ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงกระบวนการสร้างความผูกพันของโรงเรียน อันเป็นการร่วมมือกันระหว่างธุรกิจต่าง ๆ และโรงเรียนอาชีพต่าง ๆ ในรัฐโคโรลาโด เน้นให้การสนับสนุนด้านการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษาซึ่งจะเป็นเส้นทางในการปฏิรูปการศึกษาในอนาคตต่อไปและในขณะเดียวกันลักษณะการทำงานก็จะได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงซึ่งคำถามที่ใช้ในการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และเป็นการเปรียบเทียบลักษณะของการมีส่วนร่วมในด้านต่อไปนี้คือ 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านบริหารงานบุคคล 3) ด้านงบประมาณ 4) ด้านบริหารทั่วไป ผลการศึกษาก่อให้เกิดรูปแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นเครือข่ายทั้ง 4 ด้านที่เชื่อมโยงประสานในการให้ความช่วยเหลือเทคนิควิธีการและการฝึกอบรม ซึ่งนำไปสู่ระดับการเปลี่ยนแปลงที่เต็มไปด้วยความจริงใจก้าวหน้า

คริสเตียน, โกลด์ และเฮโรลด์ (Christman, Gold, & Herold, 2006, p. 295) ได้ศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเน้นการให้ความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้ปกครองและนักศึกษา ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาในรัฐฟิลาเดเฟีย ผลการศึกษา พบว่า การจัดการจัดการของชุมชนเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ปกครอง ครอบครัวกับโรงเรียนเพื่อเป้าหมายในการเสริมสร้างการอ่านออกเขียนได้และการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชน ทำให้ผู้ปกครองกับนักศึกษาทำให้เกิดทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรมให้แก่โรงเรียน

จากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการบริหารงานในสถานศึกษาต้องการให้ผู้ปกครองนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามารับรู้ รับฟังและร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานต่าง ๆ ของโรงเรียนซึ่งการมีส่วนร่วมดังกล่าวนี้ส่งผลให้การบริหารงานในโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น